

Uitgangspunten en tips voor het CE maatschappijwetenschappen VWO

Stephan Wetzels

Het examen Maatschappijwetenschappen op VWO-niveau heeft een herkenbare stijl en vraagt om een specifieke aanpak. Hieronder vind je een uitgebreide set tips om dit examen vol zelfvertrouwen tegemoet te treden. We behandelen de exameneisen, de structuur van goede antwoorden, het gebruik van bronnen en figuren, veelvoorkomende vraagtypes en strategieën om valkuilen te vermijden. Tot slot geven we algemene voorbereidingstips.

Begrijp de exameneisen: concepten en theorieën

Het centraal examen Maatschappijwetenschappen draait om het toepassen van hoofd- en kernconcepten en belangrijke theorieën op maatschappelijke vraagstukken. Je moet niet alleen de definities van deze concepten kennen, maar ze ook gericht kunnen gebruiken in je antwoorden.

Sterker nog, de instructies voor kandidaten benadrukken dat wanneer een vraag vraagt om een hoofd- of kernconcept te gebruiken, je in je antwoord de elementen uit de omschrijving van dat concept moet verwerken die nodig zijn voor het juiste antwoord. Dit betekent dat je bijvoorbeeld bij het kernconcept cultuur duidelijk maakt dat dit gaat over waarden, normen, gewoonten en symbolen die mensen delen, wanneer de vraag daarom vraagt.

Zorg dat je de vier hoofdconcepten – vorming, verhouding, binding en verandering – en de bijbehorende kernconcepten goed kent. Vaak komen concepten aan bod rond cultuur en identiteit (vorming), sociale cohesie, instituties en groepsvorming (binding), macht, conflict en samenwerking (verhouding) en maatschappelijke veranderingen zoals globalisering, individualisering of democratisering (verandering). Wees voorbereid om termen als socialisatie, identiteit, macht, gezag, sociale (on)gelijkheid, sociale institutie, representatie, institutionalisering, globalisering, etc. correct te definiëren en toe te passen.

Als je een vraag krijgt over bijvoorbeeld een fenomeen in de politiek, denk aan concepten als macht of representativiteit; gaat het over een sociaal-cultureel verschijnsel, dan kunnen cultuur of socialisatie van pas komen. Naast kernconcepten gebruiken examenopgaven regelmatig theorieën en modellen. Zo kan gevraagd worden iets uit te leggen vanuit een bepaald paradigma (zoals het functionalisme, conflictparadigma, sociaalconstructivisme, rationele actor.) of met behulp van een model (bijvoorbeeld het systeemmodel/barrièremodel voor besluitvorming).

Ken de belangrijkste aannames van de sociologische paradigma's en politicologische modellen die in de stof zitten. Als een vraag bijvoorbeeld zegt "**Verklaar** ... vanuit een aanname van het functionalisme-paradigma", dan verwacht men dat je **kernachtig** een **uitgangspunt** van het functionalisme noemt (bijv. het idee dat elk onderdeel van de samenleving een functie heeft voor het geheel) en daarmee de situatie verklaart.

Kortom: begrip van concepten én theorieën is essentieel.

Structuur van je antwoorden

Lees elke vraag zorgvuldig en identificeer wat er precies van je gevraagd wordt. Vaak bevatten vragen zinnen als “Gebruik in je antwoord:” gevolgd door specifieke punten die je móét benoemen. **Dit is eigenlijk een checklist voor je antwoord.** Structureer je antwoord dan ook volgens deze aanwijzingen.

Een voorbeeld: “Leg uit dat de mop een onderdeel is van onze cultuur. Gebruik in je uitleg: – de omschrijving van het kernconcept cultuur; – een voorbeeld uit tekst 1 van het kernconcept cultuur.”

Als je zo’n vraag krijgt, zorg dan dat je eerst het kernconcept cultuur uitlegt (met elementen uit de definitie, zoals gedeelde waarden en normen) en daarna een concreet voorbeeld uit de tekst noemt dat laat zien hoe een mop bij die cultuur hoort.

Orden je antwoord in dezelfde volgorde als de deelvragen of bullets van de vraag. Op die manier weet de corrector (docent) dat je alle gevraagde elementen hebt behandeld, en loop jij geen punten mis.

Let ook op de puntenverdeling: die staat bij elke vraag. Het aantal punten geeft een indicatie van het aantal elementen dat je in je antwoord moet verwerken.

Een 1-puntsvraag verwacht meestal één kernachtig punt of voorbeeld, bij een 2-puntsvraag zul je twee aspecten moeten noemen (bijv. een concept-definitie én een voorbeeld) en bij 3 punten vaak drie elementen of een meer uitgewerkte redenering.

Gebruik dit als leidraad: als je ziet **“3p”, vraag jezelf af welke drie dingen** de vraag van je wil. Vaak kun je die direct aflezen uit de formulering (bijvoorbeeld drie bulletpoints, of drie onderdelen zoals oorzaak, gevolg en oplossing in je uitleg). Schrijf helder en to the point. **Houd je paragrafen concreet en ga niet buiten de vraag om extra’s bespreken.**

Formuleer eerst direct het antwoord op de vraag (bijvoorbeeld: “De mop is onderdeel van onze cultuur omdat het een gedeeld fenomeen is met gemeenschappelijke waarden en normen die we van generatie op generatie doorgeven.”). Werk dat vervolgens uit met de gevraagde elementen (definitie en voorbeeld). Probeer voor elk gevraagd element minstens één zin te reserveren, zodat duidelijk blijkt dat je die component beheerst. Vermijd lange inleidende zinnen of irrelevante details: de examinerator moet snel de gevraagde sleutelwoorden in jouw antwoord kunnen herkennen.

Gebruik eventueel signaalwoorden om structuur te geven, zoals: “Ten eerste...”, “Daarnaast...”, “Bijvoorbeeld blijkt uit bron 1 dat...”, etc., voor zover passend bij de vraag.

Omgaan met bronnen en figuren

Bij Maatschappijwetenschappen krijg je vrijwel altijd een **bronnenboekje** met teksten, tabellen en figuren. Vragen verwijzen hier expliciet naar: denk aan zinnen als “Gebruik tekst 2”, “Gebruik de gegevens uit figuur 1” of “Gebruik tekst 2 of afbeelding 1”. Het is cruciaal om informatie uit de gevraagde bron daadwerkelijk in je antwoord te gebruiken wanneer daarom wordt gevraagd – anders loop je punten mis. **Dit staat zelfs in de algemene regels: als een uitleg of verklaring gevraagd wordt, krijg je doorgaans geen punten als die uitleg ontbreekt.** Gebruik de bronnen dus in je uitleg ter ondersteuning van je punt. Lees de bron zorgvuldig voordat je antwoordt. Onderstreep of noteer in de marge welke stukjes tekst of welke gegevens in een tabel/figuur van belang zijn voor de vraag.

Als een vraag bijvoorbeeld vraagt om een voorbeeld uit tekst 1 te geven, kies dan één duidelijk voorbeeld uit die tekst en verwerk dat in je antwoord door ernaar te verwijzen. Je kunt bijvoorbeeld schrijven: **“Uit tekst 1 blijkt dit doordat ...** (beschrijf wat er in de tekst staat).” Noem eventueel expliciet de bron: “In tekst 1 staat dat ...” of “Figuur 1 laat zien dat ...”. Hierdoor ziet de corrector direct dat je de bron gebruikt hebt zoals gevraagd.

Interpreteer figuren en tabellen goed: bekijk titels, assen, legenda’s en opvallende waarden. Vaak moet je een trend of verschil beschrijven en koppelen aan een concept. Oefen van tevoren met het lezen van grafieken: kun je in woorden uitdrukken wat de grafiek laat zien en waarom dat relevant is voor de vraag? **Zorg dat je in je antwoord niet alleen het cijfermateriaal noemt, maar ook uitlegt wat het betekent in context.**

Bijvoorbeeld: “Uit figuur 1 blijkt dat het percentage kiesgerechtigden dat stemt is gedaald van 80% naar 70%. Dit duidt op een afnemende politieke participatie, wat een teken kan zijn van lagere betrokkenheid (sociale cohesie) in de samenleving.” Hier gebruik je de data én verbind je het aan een concept (sociale cohesie).

Als er meerdere bronnen bij één opgave horen, let dan op welke bron voor welke vraag bedoeld is. Soms mag je kiezen (“Gebruik tekst 2 of afbeelding 1”), dan volstaat het om één van beide te gebruiken – kies de bron waar jij het meeste uithaalt. Als beide genoemd worden (“Gebruik tekst 2 en figuur 1”), dan moet je uit beide iets halen. Vermeld uit elke bron minstens één concreet gegeven of citaat.

Tot slot: verzin geen informatie die niet in de bron staat. Als je het antwoord niet direct uit de bron kunt halen, bedenk dan of je misschien een conceptuele uitleg moet geven (met eigen kennis) én die koppelen aan iets uit de bron. **Het examen verwacht nooit dat je buiten de gegeven bronnen en je geleerde stof om kennis paraat hebt.** Alles is te herleiden tot bronmateriaal + cursusstof (begrippen en theorieën).--> **HET MOET IN DE SYLLABUS STAAN!**

Herken standaard vraagtypes en hoe je ze beantwoordt

Tijdens het oefenen zul je merken dat bepaalde vraagformuleringen vaak terugkomen. Hieronder staan de meest voorkomende typen vragen en hoe je ze het best aanpakt:

“Leg uit dat ...” – Hierbij is iets gesteld dat jij moet **verklaren** of **toelichten**. Neem aan dat het gegeven klopt, en focus op waarom of hoe dat zo is. Gebruik relevante concepten en verbanden. Vaak volgt direct waarmee je moet uitleggen, **bijvoorbeeld: “Leg uit dat ... Gebruik in je uitleg het kernconcept X en een voorbeeld uit de bron.”** Zorg dat je beide elementen duidelijk verwerkt. Begin met het begrip uitleggen (definitie/aspecten) en verbind dat met de situatie in de vraag. Bijvoorbeeld: “Een mop is cultuur, omdat cultuur het geheel van gedeelde waarden, normen en gewoonten is. Een mop wordt door mensen binnen een samenleving doorgegeven en begrepen, wat blijkt uit tekst 1 waar staat dat ... (voorbeeld).” Hier zie je dat eerst de definitie kwam en daarna het voorbeeld ter illustratie.

“Verklaar ...” – Dit lijkt op leg uit, maar is vaak gericht op het oorzakelijke verband of de reden waarom iets zo is. Soms moet je iets verklaren vanuit een bepaalde theorie. Bijvoorbeeld: “Verklaar de aanpak van X vanuit het conflictparadigma.” In zo’n geval formuleer je eerst een kenmerkende aanname van die theorie en pas je die toe op de situatie. Denk aan woorden als omdat, doordat, waardoor in je antwoord om een oorzaak-gevolg-relatie te duiden. Feitelijk behandel je dit hetzelfde als leg uit, maar nadruk op oorzaak/redenering.

“Beargumenteer of ...” – Hierbij moet je bepalen of een stelling waar is of niet, en dat onderbouwen. Er wordt expliciet om een argumentatie gevraagd. “Of” betekent dat beide kanten openstaan: je kunt meestal ja of nee kiezen, zolang je keuze maar logisch beargumenteerd is. Bijvoorbeeld: “Beargumenteer of het stichten van micronatie Rozeneiland ideologisch genoemd kan worden.”

Eerst kies je een standpunt: “Ja, Rozeneiland kun je ideologisch noemen, want ...” (of nee, ... want ...). Vervolgens geef je argumenten: gebruik de definitie van ideologie (verzameling ideeën over de samenleving) en haal een aanwijzing uit de tekst die past bij ideologisch handelen (bijv. het streven naar een utopie, als dat in de tekst staat). Eindig desnoods met een korte conclusie die je standpunt bevestigt. Belangrijk: maak een keuze. “Beargumenteer of” vragen scoren vaak nul punten als je geen duidelijk ja/nee (of eens/oneens) antwoord geeft. Twijfel je? Kies de optie waar je de sterkste argumenten voor vindt in de bron.

“Beredeneer dat ...” – Hierbij is meestal al duidelijk dát iets het geval is, en moet jij de redenering geven die dat aantoont. Je gaat stap voor stap uitleggen waarom die stelling klopt, vaak wederom met behulp van concepten en voorbeelden. Beredeneer dat lijkt sterk op leg uit dat, maar benadrukt de logische opbouw van je antwoord. Zorg voor een samenhangende redenering: beginpunt is de stelling, dan want/omdat, gevolgd door argument(en), en eventueel een tussentijds conclusie. Bijvoorbeeld: “Beredeneer dat Italië macht heeft uitgeoefend op Rozeneiland.” Dan verwacht men: Italië heeft macht uitgeoefend, omdat het invloed heeft uitgeoefend op het handelen van Rozeneiland. Vervolgens noem je via welk mechanisme (bv. dreiging of dwang – definieer macht als het *kunnen opleggen van je wil*) en geef twee voorbeelden uit de tekst waaruit die invloed blijkt (zoals de inbeslagname van het eiland)

Dit onderbouw je stap voor stap.

“Geef ... aan” / “Noem ...” – Dit zijn vaak iets kortere vragen die om feitelijke kennis of het herkennen van iets vragen. “Geef aan” betekent praktisch “noem en licht eventueel kort toe”. Als er staat “Geef twee kenmerken van X aan die in de situatie voorkomen”, dan noem je die twee kenmerken en koppel je ze kort aan de situatie. Bijvoorbeeld: “Geef twee processen van staatsvorming aan die te herkennen zijn op Rozeneiland.”

– dan zou je antwoorden: “Centralisatie: Rozeneiland creëerde eigen instellingen wat duidt op machtstoename bij een centrale autoriteit (zoals genoemd in tekst 6). Institutionalisering: er werden vaste regels en instellingen gevormd, wat wijst op staatsvorming.” Je ziet: naam noemen + aangeven waar dat uit blijkt.

Noem-vragen zijn vaak nog beknopter: soms willen ze alleen een naam of begrip als antwoord. Bijvoorbeeld: “Noem de instantie waar Rozeneiland de zaak had kunnen voorleggen.”

– hier volstaat “Het Internationaal Gerechtshof” (als dat het juiste antwoord is). Let op: bij noem is uitleg meestal niet nodig (tenzij specifiek om toelichting gevraagd). Echter, helemaal zeker kun je daarvan niet zijn, dus kijk naar het aantal punten. Een 1-punts Noem vraag = alleen noemen. Een 2-punts Geef aan vraag = twee dingen benoemen en toelichten waar nodig.

“In hoeverre ...” – Deze formulering vraagt je tot welke mate iets het geval is. Je moet hier vaak een afgewogen antwoord geven. Bijvoorbeeld: “In hoeverre is er sprake van sociale cohesie in deze situatie?” Een goed antwoord erkent meestal beide kanten en geeft een oordeel. “Er is in zekere mate sprake van sociale cohesie: mensen voelen zich verbonden (zie tekst ...), maar de verbondenheid is beperkt tot de eigen groep en strekt zich niet uit tot de hele samenleving, waardoor de sociale cohesie niet heel sterk is.” Dus: aangeven hoeveel/hoe sterk/hoe ver en dit onderbouwen met gegevens. Vermijd een stellig altijd/helemaal niet tenzij de context echt eenduidig is.

Bij alle vraagtypes geldt: volg precies wat er staat. Als er specifiek staat “Gebruik in je antwoord de omschrijving van concept X”, zorg dat die definitie er letterlijk of in elk geval inhoudelijk in staat. Staat er “Gebruik bron Y”, dan moet er informatie uit bron Y in je antwoord zitten. Deze aanwijzingen zijn feitelijk verplicht onderdeel van je antwoord en rechtstreeks gekoppeld aan de scorepunten. De examenmakers zijn hierin heel duidelijk en consistent. Leer die tactische leesvaardigheid: markeer in de vraag de elementen die je moet noemen (concept-definitie, aantal voorbeelden, naam van theorie, etc.) en check je antwoord hierop voordat je verdergaat.

Strategieën om valkuilen te vermijden

Een goed begrip van de stof is stap één, maar je moet ook scherp blijven op de examenteknik om veelvoorkomende fouten te voorkomen. Enkele valkuilen en hoe je ze ontwijkt:

Te veel of te weinig noemen: Zoals de exameninstructies benadrukken: geef niet meer antwoorden dan gevraagd. Als er om twee voorbeelden gevraagd wordt, geef er dan precies twee. Extra antwoorden leveren geen extra punten op – erger nog, als je eerste twee fout zijn en de derde goed, krijg je alsnog geen punten omdat alleen de eerste twee tellen. Andersom is te weinig noemen uiteraard ook fout: geef je er maar één terwijl er twee gevraagd zijn, mis je punten. Tip: lees goed hoeveel er gevraagd wordt (het staat er vaak letterlijk: “twee redenen”, “één voorbeeld”, etc.) en nummer eventueel je voorbeelden in je antwoord (“1... 2...”).

Vergeeten te verklaren/uit te leggen: Bij elk “Leg uit” of “Verklaar” onderdeel moet je altijd een “waarom” of “hoe” in je antwoord hebben. Een veelgemaakte fout is dat leerlingen bijvoorbeeld wel een begrip noemen maar niet uitleggen waarom dat het antwoord verklaart. Als een vraag bijvoorbeeld is “Waarom is X een voorbeeld van het proces van democratisering?”, dan is alleen zeggen “Omdat burgers meer inspraak kregen” niet volledig. Je moet ook duidelijk maken dat democratisering betekent “meer inspraak van degenen met minder macht” en aantonen dát dat hier gebeurde (bijvoorbeeld: “...wat past bij democratisering, want de macht verschoof van elite naar burgers, zie ook de kleine gemeenten die nu meepraten.”). Vergeet niet: als om uitleg/verklaring wordt gevraagd en je geeft die niet, krijg je meestal 0 punten zelfs al noem je het juiste begrip. Check dus of je bij dergelijke vragen altijd woorden als omdat, dus, want in je antwoord hebt om je redenering aan te duiden.

Geen verband met de bron leggen: Een klassiek puntverlies is een goed verhaal houden, maar niet verwijzen naar de gegeven tekst/tabel/figuur als dat wel moet. De corrector kan dat beschouwen alsof je de vraag niet volgens de opdracht beantwoord hebt. Zorg dus dat je bij bronvragen expliciet iets uit de bron erbij haalt. Een handige aanpak: probeer in je antwoord een stukje info uit de bron in je eigen woorden op te nemen of kort te citeren. Daarmee bewijs je dat je de bron gebruikt hebt. Bijvoorbeeld: “Zoals in tekst 2 staat, hebben alle clubleden een sterke onderlinge band. Dat duidt op een hoge sociale cohesie binnen de groep.” Hier koppel je broninhoud (“sterke onderlinge band”) aan het concept (sociale cohesie).

Vakjargon vermijden of verkeerd gebruiken: Maatschappijwetenschappen heeft specifieke termen en die moet je juist wel gebruiken. Sommige leerlingen proberen in eigen woorden iets uit te leggen en verliezen daarbij de kern van de definitie. Noem gewoon het kernconcept bij naam en geef de definitie zoals je die geleerd hebt (eventueel iets ingekort). De corrector heeft vaak een antwoordmodel waarin bepaalde termen punten opleveren. Als jij omfloerst eromheen praat, loop je risico dat ze het niet tellen. Dus schrijf bijvoorbeeld “collectieve identiteit” in plaats van “de identiteit van de groep” als het eerste een kernbegrip is dat je moest gebruiken. Uiteraard moet je de term dan ook uitleggen of in context plaatsen, maar vermijd synoniemen die niet in het boek staan. Gebruik ook theorie-namen en modellen precies zoals geleerd (bijv. functionalisme-paradigma, conflictmodel, systeemmodel, democratisering). Dit laat zien dat je de vaktaal beheerst én het maakt je antwoord duidelijker en beknopter.

Onnodig uitgebreide antwoorden schrijven: Meer schrijven dan nodig kan tijd kosten en leidt soms tot vage antwoorden. Richt je op de gevraagde punten. Als je merkt dat je een heel verhaal aan het opschrijven bent, vraag je dan af: beantwoord ik nog steeds de vraag of dwaal ik af? Hou het kort, krachtig en to-the-point. Schrijf bijvoorbeeld liever twee zinnen die elk een punt scoren dan één lange alinea waarin het punt verstopt zit. Bijvoorbeeld bij een 2-punts leg-uit vraag: zin 1 = definitie/concept, zin 2 = voorbeeld/toepassing. Dat is voldoende. Te kort moet natuurlijk ook niet – één woord antwoorden (zoals alleen het concept noemen zonder uitleg) is vrijwel nooit genoeg. Streef naar heldere, volledige zinnen maar geen complete essays per vraag.

Tijdsdruk en volgorde: Plan je tijd. Maatschappijwetenschappen examens hebben rond de 20-25 vragen voor ~50 punten in drie uur. Dat is gemiddeld iets meer dan 2 à 3 minuten per punt. Sommige vragen kosten meer denktijd (3-punts redeneringen), andere minder (1-punts kennisvragen). Blijf niet te lang hangen als je even niks weet; ga dan door naar de volgende vraag en kom later terug als de tijd het toelaat. Het komt ook voor dat een latere vraag of bron in dezelfde opgave je ineens helpt herinneren wat er bij een eerdere vraag bedoeld werd. Houd de klok in de gaten en zorg dat je de laatste vraag ook beantwoordt – het zou zonde zijn om een makkelijke 'Noem'-vraag op het eind te missen door tijdgebrek.

Algemene voorbereidingstips

Oefen met oude examens: Je hebt het voordeel dat je van 2016 t/m 2024 voorbeelden hebt – maak hier gebruik van! Door oude examenvragen te maken, raak je vertrouwd met de stijl. Je leert vraagtypes herkennen en merkt welke concepten vaak terugkomen. Na het maken kun je met het correctievoorschrift vergelijken of je de juiste elementen had. Zie je ergens punten die jij niet noemde (bijv. een specifiek begrip in de voorbeeldantwoorden), neem dat mee als les.

Ken de kernconcepten en hun definities uit je hoofd: Dit klinkt als veel werk (23 kernconcepten), maar ze vormen de basis van bijna elk antwoord. Maak een begrippenlijst of flashcards en toets jezelf: kun je in één of twee zinnen de betekenis van ieder kernconcept uitleggen? En kun je van elk een voorbeeld geven? Bijvoorbeeld: sociale cohesie – betekenis: de onderlinge verbondenheid tussen mensen in een groep of samenleving; voorbeeld: hoge sociale cohesie in een hechte dorpse gemeenschap waar iedereen elkaar kent. Doe dit voor alle concepten. Hetzelfde geldt voor de hoofdconcepten (vorming, verhouding, binding, verandering) en voor belangrijke theorieën (paradigma's als functionalisme, conflict, sociaalconstructivisme, rationele actor; maar ook concrete theorieën zoals modernisering- vs. afhankelijkheidstheorie, etc.). Als je deze paraat hebt, kun je in het examen veel sneller antwoorden construeren.

Begrijp verbanden en verschillen tussen concepten: Soms kunnen vragen concepten in combinatie stellen. Bijvoorbeeld identiteit vs. socialisatie, of macht vs. gezag. Begrijp hoe ze zich tot elkaar verhouden, zodat je niet in de war raakt. Ook bij theorieën: wat zou een functionalist zeggen vs. een conflictdenker? Zo ben je flexibel in je denken tijdens het examen.

Oefen met bronnen analyseren: Neem eens een krantenartikel of SCP-rapportgrafiek en bedenk welke examenvraag je erbij zou kunnen krijgen. Bijvoorbeeld zie je een grafiek over opleidingsniveau en politiek vertrouwen – bedenk: “Welke kernconcepten passen hierbij? Wat voor vraag zouden ze kunnen stellen (bv. Verklaar het verschil in vertrouwen tussen hoog- en laagopgeleiden met een theorie)?” – en probeer die te beantwoorden. Dit scherpt je vaardigheid om van informatie naar concept te redeneren, precies wat je in het examen nodig hebt.

Lees de vraag helemaal: Klinkt logisch, maar in de zenuwen van het examen gaan soms details verloren. Markeer belangrijke woorden als twee, voorbeeld, leg uit, benadering, paradigma, etc. zodat je niks over het hoofd ziet. De examens zijn zo opgebouwd dat ze je als het ware vertellen wat een goed antwoord moet bevatten – gebruik die hints!

Blijf rustig en zelfverzekerd: Dit examen test vooral inzicht en toepassing, geen onmogelijke geheugenfeiten. Als je de stof goed beheerst en je houdt aan de vraag, kun je eigenlijk altijd wel iets zinnigs opschrijven. Laat je niet ontmoedigen door moeilijke woorden in bronnen of complexe casussen (zoals een verhaaltje over een micronatie Rozeiland of een theorie over globalisering). Breek de vraag terug tot de kern: welk concept/theorie moet ik hier laten zien dat ik begrijp? Focus daarop in je antwoord. Zelfs als je de casus niet 100% snapt, score je punten met het juiste gebruik van concepten en broninformatie.

Controleer je antwoorden indien tijd over: Loop na afloop snel door alle vragen en check of je bij elke leg uit/verklaar vraag een want/omdat hebt staan, bij elke gebruik bron X daadwerkelijk iets uit bron X, en of je nergens per ongeluk teveel of te weinig voorbeelden gaf. Een korte check kan net dat slordigheidsfoutje eruit halen.

Motivatie en mindset: Zie het examen niet als iets compleet nieuws, maar als een verzameling bekende bouwstenen in een nieuw jasje. **Je hébt dit eigenlijk al geoefend gedurende je schoolexamens.** Iedere vraag is een kans om te laten zien wat je weet. En bedenk: veel leerlingen vinden dit examen goed te doen juist omdat je zoveel houvast hebt aan de bronnen en de begrippen. Met een goede voorbereiding kun jij dat ook. Vertrouw op je kennis en leesvaardigheid.

Met deze tips ben je goed uitgerust om het VWO-examen Maatschappijwetenschappen aan te pakken. Succes! Je zult merken dat een helder begrip van de concepten en een strakke focus op de vraagstelling je een heel eind brengen. Ga ervoor en laat zien wat je in huis hebt!